

беднитъ си братя, ще понеса азъ черния си кръстъ. И нека на гърди ми кървавъ пръстъ, да отбелжи сетни день въ борбата." Не, само-жертвата е велика, защото е осветена отъ съзнанието за една близка победа: „Азъ ще дочакамъ пражника на моитъ братя, и размаха на тѣхнитъ крила."

Или

„и азъ ще видя непознати и велики"

„дочерашнитъ стеници тѣпи"

Че непосилното страдание, което поета носи въ себе си не може да пречули острието на устрема, захвърлено въ живота да разкъса веригитъ на мрака и нищетата, говорятъ много отъ стихотворенията му. Ний ще си позволимъ да цитираме само нѣкои стихове, дето той не прилича на никой отъ своитъ живи събратия, които отвориша душитъ си за безсилието и хилавата сантименталностъ, създавайки си фалшиви идоли въ които угасиха творческата искра, горяща да се въплоти въ красота! Долнитъ стихове най-добре илюстриратъ нашата мисль:

„А ще дойде тази огнена пролетъ

Съ ореолъ отъ рубинъ и звезди

Тя ще дойде всредъ черни беди

Миллиони за нея се молятъ."

Съ тази крѣпка вѣра, съ тази чиличена воля за победа, поета насочва своя взоръ къмъ кипналитъ вълни на живота и навлизайки въ неговитъ тъмни недра съзира срѣдъ блѣска и суетността на хората ужаса, върху който се сушатъ сърцата на хиляди бездомни синове — съзира го презъ блѣска и охолността на „избраницитъ", възкресявайки мѣничкия животъ на многото чужди — по чито стѣпки звѣнятъ тежкитъ вериги на неволята:

„Тѣхъ ги дебне неволята навсѣде

Блѣдолики тѣ мратъ съ милиони"

„Пролѣтъта на робитъ" възраства като жива картина, опрѣскана отъ чернитъ капки на мжката и предъ тази жива реалностъ въ душата на поета се разлива „гнѣвътъ на робитъ", който включва въ себе си завидна художествена правда. Съ това стихотворение той се домогна до едно дълбоко проникновение въ смутената душа на властелина...

Но живота е дълбокъ и жадната душа на поета, обгаряна отъ страмежа го тласка да разгъне всѣка негова гънка, да обходи всѣкой неговъ кътъ, и прислони своето малко сърце, да слѣе неговия трепетъ съ оня на своитъ бедни братя, да изпие мжката му, да освети съ пламъка на своето съчувствие. Стариятъ Музикантъ, Братчетата на Гаврошъ, Уличната жена, сж стихотворения, колкото прости, толкова и непосредствени, пропити съ велика болка и нежно състрадание. Тѣ изненадватъ съ своята жизнена правда, включена въ тѣхъ. И въ тритъ пулсира само едно сърце — сърцето на отвергнатия и падналъ въ живота — жертва на единъ хищенъ свѣтъ, не-столенъ и не огрѣванъ отъ чувството на повече справедливостъ къмъ човѣка. Особено стихотворението „Братчетата на Гаврошъ" изненадва съ примитивната сила на едно чувство, разкрило раната, която зѣе между хилядитъ онеправдани малки — чужди за красивото на свѣта изпълнени съ болезненъ трепетъ, да вкусятъ отъ саѣтлината на живота. Колко сж такива, които стоятъ на жгѣла съ прихлупенъ до очи каскетъ, ала само малки ли?! — Миллиони сж тѣзи, които носятъ незаслужена обиди по изнуренитъ си лица! Не малцина сж тѣзи, които сливатъ своя мѣничакъ животъ съ тѣхното живо море. Стихотворението „Цветарка" е може би едно отъ най-хубавитъ на Смирненски. Въ него има умѣло съчетание на дума, образъ и идея, презъ които протичатъ нюанситъ на едно нежно и топло чувство. То е издържано едва ли не въ всѣко отношение: и по настроение и по форма. Комбинативната способностъ на поета личава тукъ най-добре. — Музиката на словото нѣкъде достига до виртуозностъ. Ний нѣма да цитираме, защото не бихме се сдържали отъ удоволствието да дадемъ цѣлото. Сжщо така безупречно е издържано и стихотворението „Червенитъ

ескадрони, отъ което немога да се въздържа да цитирамъ следнитъ стихове:

„И когато сетний камѣкъ на обгърнатия въ пламѣкъ

И разплуха древенъ замѣкъ се отрони въ пепелтъ,

Вий слезнете отъ конетъ и земята целунете Въдворете вѣчна обичъ, вѣчна правда на свѣта."

Именно въ тѣзи нѣколко стихотворения „Цветарка", „Червенитъ ескадрони", „Вжглекопачитъ" и др. сжщо и нѣкои печатани въ Работнически вестникъ и Младечъ (които за съжаление нѣмахъ възможностъ да намѣря сега) Смирненски изпѣква не само като поетъ на словото и тона, но и като художникъ, който презъ яркостта на образитъ и вълнитъ на музиката провира своето сгрѣзано чувство. Одухотвореността на образитъ у него нѣкъде достига до реалностъ: На примеръ следния стихъ:

„А грамаденъ и задъханъ, скрилъ въ студена пазва,

Хиляди души разбити — дебне камения градъ, Или

„Азъ виждамъ гърчи се предъ менъ

Последния призракъ на нѣщо

И кръвъ отъ зинали уста —

Опрѣска утрешния день."

Изобщо у Смирненски нѣма стихотворение, въ което да нѣма въплотенъ единъ образъ. Но ценността на неговитъ поезия не е все пакъ въобразителъ — тѣ биха останали чужди за нашия душевенъ животъ, ако тя не бѣше облѣхана и пропита отъ силата на наговото чувство. Ценността на неговитъ стихове се включва именно въ това, че той съумява да съчетае не само образитъ и музиката на словото въ едно, но и да ги напои съ трепета на живота. Максимата на Pietro: чувство, образъ и музика.

Стиховетъ на Смирненски не само олущиха своята художествена реализация, но бѣха споени съ пламъка на живота. Така само тѣ получаватъ своята ценностъ като истински творби. Неговитъ стихове сж поезия не затова, че сж написани въ отмерена речъ, а защото въ тѣхъ гори мжката на творца, защото живота вика презъ тѣхъ. Неговитъ стихове сж освободени отъ маниерността на съчинителя и мъртвата декоративностъ на ония които забравиха, че поезията е преди всичко трепетъ, животъ, а после картина...

Той не прави дилетантски усилия да надскочи своя духовенъ ръстъ, затова въ стиховетъ му блика, като отъ планински ручей, оная искреностъ и простота, която се явява като най-вѣренъ признакъ за углѣбено истинско творчество. Отъ тамъ произтича и оная стихийна мощъ, която се излъчване отъ стиховетъ му. Глѣбината на мисльта се ражда отъ силата на неговото чувство — както свѣтлината отъ огъня. Поета носи въ себе си чувство за художествена мѣрка — развитъ усетъ къмъ думата и образа. Именно съ помощта на този усетъ той достига до умелото конкретизиране на образитъ — водеще къмъ едно вжтрешно и външно единство — хармонията. Тя е живото огнище, къмъ което водатъ всички пѣтища, а най-вече пѣтя на искусството. Къмъ него се отива само като се мине презъ животворящия изворъ на хилядитъ безименни тѣпи, жадни за повече свѣтлина и справедливостъ. Всѣка творба тогава ще възраствне въ слънце, освѣтяващо пѣтицата на живота. Да бжде день! на Христо Смирненски е може би първото слънце, което изгрѣ на пѣтя на нашето младо искусство. Затова и неговата личностъ, която бѣ първата жертва, останала да свѣти презъ очитъ на безсмъртнитъ му рожби. Той живѣе малко, за да ни даде всичко, което носеше въ богатата си душа, но той ни даде слънцето, което ни посочи пѣтя къмъ животворящия изворъ. Той е тамъ нѣкъде въ низинитъ, дето средъ мжка и страдания протича суровия животъ на тѣлпитъ, лишени отъ свѣтлина и справедливостъ.

Всѣка творческа личностъ, отърсена отъ законитъ на приспособлението не ще бжде чужда на своя народъ и своитъ братя, ако устреми взора си къмъ този животворящ изворъ — да отиде и пие отъ неговитъ животелни струи. Тамъ, край неговитъ брѣгове, издигналъ ржце къмъ слънцето, вика свободния човѣкъ. С. Браяновъ

Открива се подписка за

РАЗВИГОРЪ

Година четвърта — 1924—1925, отъ септември до юни 40 бр.

Абонаменти:

Годишенъ 100 лв. полугодишенъ 55 лв.

За учители и учащи се: 80 и 45 лв.

За странство 150 лв.

Следъ излизането на 150 бр. Развигоръ ще има лѣтна канция. Бр. 151 ще излезе на 20 септември.

Всички, които внесатъ цѣлъ годишенъ абонаментъ до септ. ще получатъ премия първия литературенъ сборникъ Развигоръ, който ще излезе за Нова година.

Настоятели, които запишатъ повече отъ петъ годишни десетъ полугодишни абонаменти и имъ внесатъ стойността получаватъ 20% отстъпъ.

На книжари и вестникарски настоятели 20% отстъпъ, които и абонати да запишатъ.

Адресъ: Т. Боровъ бул. Хр. Ботевъ № 47

Да бжде день!

Предъ очитъ ми — на моята маса — стои евангелски чиста книжка, която обичамъ всѣка вечеръ, преди сънъ, — и всѣка сутринъ, следъ сънъ, да откривамъ и препрочитамъ.

Тая книжка, като съкровищница на елмазни мечти, ми шепне съ всѣко свое слово:

— Да бжде день!

„Нощта е черна и зловеща.

Нощта е ледна като смъртъ"

За въздухъ жадни сж гърдитъ,

Очитъ молятъ свѣтлина.

Единъ купнежъ, мечта една

Гори и се топи въ душитъ

И презъ слъзи и кървавъ гнѣвъ

Презъ ужаса на мракъ студенъ

Разбуненъ вика гърми навредъ:

„Да бжде день! Да бжде день!"

А по-нататкъ „презъ бурята" проглежда „утрешния день" — деня, въ който:

— Ражда се тѣпи

За утрото на празникъ свѣтъ

Деня, надъ който

— Трепетни слънца

Преплитатъ утринни лъчи

Деня, въ който:

— Пристѣпва човѣшки родъ

Къмъ дверитъ на новъ животъ."

Въ тоя день се ражда и разцѣпява „пролѣтъта на робитъ", когато:

— Ще грѣмне навредъ по земята:

„Пролетарии отъ всички страни,

Пролѣтъта и за насъ прозвѣни

Съ огнекрилия зовъ на борбата!"

И почватъ да изпѣкватъ образитъ на цѣла верига „безименни души", „улична жена", „Иоханъ", „Карлъ Либкнехтъ" — „тозъ незнаенъ безумецъ и герой, тѣй властно който вдига смѣлитъ младежи, когото Берлинъ помни и навѣки ще го помни, въ онѣзи дни на своитъ бури главоломни, когато надъ тѣлпитъ гладни и бездомни подаде огненъ знакъ и ехото прозвѣни срѣдъ сърцата млади и въ улицитъ запламтѣха барикади подъ пурпурния флагъ". И на фона на „злоещий хищникъ гладъ" изпѣква „сѣ верно сияние" съ своя свѣтълъ химнъ: — Ще побѣдимъ!"

По-нататкъ летятъ „Червени ескадрони", въ устрема на които „миллиони погледи сж приковани съ надежда и любовъ"; бунтува се Везувий, „Червенъ смѣхъ, разлянъ отъ черни чаши, напръсканъ съ кръвъ, примѣсенъ съ ядъ" упоява и „гнѣвътъ на робитъ люлѣе старий свѣтъ".

Най сетне, съвременния Ерусалимъ:

— Москва! Вулканъ отъ пламнали души!

Предъ очитъ ми — предъ моята маса — на която стои евангелски чиста книжка „Да бжде день!", израстналъ, безплѣтенъ и съ упрекъ гледа на менъ, блѣдния неинъ авторъ: — Хр. Смирненски!

Той мълчи, но въ неговото мълчание се слуша затишието на буритъ, гласа на мѣдростта, бодрата вѣра всрѣдъ страданиято, неугасимъ е тоя факелъ, който гори съ огъня на измчени нерви и притиснатъ отъ скърби мозѣкъ"...

Азъ го гледамъ.

— Този е той, поета на нашата вѣра въ утрешния день! Тихъ като лѣчната заря на идещето слънце.

Тихъ, мълчеливъ, но въ неговитъ погледъ гори волята на класата, дигнала вече своя чукъ надъ остарѣлата глава на умирающа свѣтъ и въ невия призивъ — Да бжде день! — оглеждатъ като въ огледало идеала мислитъ на тоя день!

Работникъ

Нѣколко думи за Смирненски

(Писмо отъ читателъ)

Често, много често у насъ се оплакватъ отъ западането на българската книга, отъ незаинтересоваността на обществото за нашата художествена литература. Но нашитъ поети, убожемъ на нашето време, помъчили ли се да намѣрятъ отъ що се интересува народа, потърсили ли сж да сгатнатъ неговитъ болки, да се сплѣсатъ неговитъ страдания и да ги произведатъ, да имъ дадатъ разрешение? Но ще кажатъ, че поетъ, когато се надъ общия уривъ на сата, не трѣбва да слиза долу и нея и да се приравни съ нейни стремежи и желания. Но тогава за кого пише този поетъ и има ли право да се оплаква, че не го четатъ не го разбирали, щомъ той си чрезъ отдалечаването си отъ народа се е осмидил на забвение.

Трѣбва да се хвърли единъ смѣленъ погледъ върху дѣлото на Хр. Смирненски, за да се види, че не всички поети и не всички творци на нашия духовенъ животъ сж изостанали отъ народа. Този поетъ, излезълъ изъ срѣдъта на народа, е чувствувалъ ошъ отъ детство мизерията, расълъ е съ купнежитъ на потиснатитъ и се явилъ на хоризонта като свѣтла звезда.

Цѣлата му поезия е изразъ на купненията народни. „Ний", всички тѣзи угнетени и потиснати отъ „Блѣска на жѣлтия металъ", се въплнуваме, защото Смирненски е изразилъ свещения гнѣвъ, който кипи въ гредитъ ни. Тѣзи пѣсни застрашаватъ се разлѣятъ въ хиляденъ потокъ и да пометатъ всичко старо.

Смирненски е истински поетъ на работническата класа и на цѣлия угнетенъ народъ. За него нѣма вече „азъ". Всички потиснати се сливатъ въ едно „ний" и той изобразява въ всичкитъ си стихове стеници тѣпи или надигащата се вълна на революцията. „Иоханъ", това е обикновения борецъ за свободата. Той остава непознатъ на барикадата и непознатъ издѣхва. Поетътъ е влюбенъ въ своитъ герои, ако могатъ да се нарекатъ „герои" тѣлпитъ, и той иска да се борятъ и да извърши своя дѣлъ:

И мълчеливъ и блѣдъ срѣдъ беднитъ си братя

Ще понеса азъ черния си кръстъ, И нека на гърди ми кървавъ прѣстъ

Да отбележи сетний день въ борбата И Каинъ да разбий съ картенъ грѣ

Челото ми и земния ми сънъ.

Хасково.

Ученикъ